

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS LYTIES IR NEGALIOS PAGRINDAIS LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJAI TEIKIANT PARAMĄ TYRIMO

2020 m. kovo 23 d. Nr. (20)SN-27)SP-24
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau vadinama ir Tarnyba) 2020 m. sausio 6 d. buvo gautas pareiškėjo T. B. (toliau – Pareiškėjas) skundas dėl galimai diskriminuojančių programos gauti finansavimą ekonominės veiklos pradžiai taisyklių nuostatų.

Skunde Pareiškėjas rašo, kad 2019 metais užpildė ir pateikė paraišką gauti finansavimą ekonominės veiklos pradžiai kaimo vietovėse pagal Nacionalinės mokėjimų agentūros paskelbtą programą „Parama ekonominės veiklos pradžiai kaimo vietovėse (kai verslo plano įgyvendinimui mokama išmoka)“. Prie skundo buvo pridėtas priedas, kuriame nurodyta paramos paraiškų pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos sritį „Parama ekonominės veiklos pradžiai kaimo vietovėse“ prioritentinė eilė, pagal kurią Pareiškėjo paraiška buvo 646 vietoje (bylos Nr. 19VP-KU-19-1-10325-PR001), surinkus 50 balų, o tokio kiekio balų neužtenka gauti paramą. Skunde buvo pažymėta, kad projekto atrankos kriterijai galimai diskriminuoja asmenis lyties pagrindu: „Pareiškėja (fizinis asmuo) yra moteris arba pareiškėjo (juridinio asmens) pagrindinė akcininkė, turinti daugiau kaip 50 proc. juridinio asmens akcijų, žemės ūkio bendrovės pajū (juridinių asmenų, kurie neturi ir negali turėti akcininkų, atveju pagrindiniam akcininkui prilyginamas vadovas), yra moteris“. Pareiškėjas taip pat įžvelgia dalinę diskriminaciją ir dėl papildomų balų, skiriamų negalią turintiems asmenims, nes tai, Pareiškėjo nuomone, nėra neįgaliesiems skirtas socialinis projektas, t. y., Pareiškėjo teigimu, sveikas, dirbantis žmogus yra diskriminuojamas.

Tarnybos prašoma išnagrinėti šį atvejį ir elektroniniu paštu pateikti atsakymą, taip pat patikslinti, į kokias Europos Sąjungos institucijas Pareiškėjas galėtų kreiptis gindamas savo teises.

Pažymėtina, kad Pareiškėjo aprašyta paraiška yra teikiama pagal Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2018 m. spalio 25 d. įsakymu Nr. 3D-773 „Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos priemonės „Ūkio ir Verslo Plėtra“ veiklos srities „Parama Ekonominės Veiklos Pradžiai Kaimo Vietovėse“ įgyvendinimo nuo 2018 m. taisyklės, kai verslo planui

įgyvendinti yra mokama išmoka“ (toliau – Taisyklės). Taisyklių XI skyriuje (37 punkte) pateikta projektų atrankos kriterijų lentelė, pagal kurios duomenis sprendžiant: jeigu pareiškėjas paramos paraiškos teikimo metu yra negalią turintis asmuo, gauna 10 balų (7 papunktis); jeigu pareiškėja yra moteris, gauna 5 balus (8 papunktis).

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 2020 m. sausio 18 d. Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Agneta Skardžiuvienė (toliau – lygių galimybių kontrolierė) raštu Nr. (20)SN-27)S-126 kreipėsi į Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministeriją (toliau – Ministerija) ir paprašė motyvuotai paaiškinti, kiek vyrų ir moterų pateiktų paraiškų pateko tarp tų, pagal kurias parama ekonominės veikos pradžiai kaimo vietovėse buvo skirta; dėl kokių priežasčių buvo nuspręsta skirti papildomus balus moterims (Taisyklių 37 punkto 8 papunktis); kiek asmenų, turinčių negalią, palyginti su asmenimis, neturinčiais negalios, pateko tarp tų, kuriems parama ekonominės veiklos pradžiai kaimo vietovėse buvo skirta; dėl kokių priežasčių buvo nuspręsta skirti papildomus balus asmenims, turintiems negalią (Taisyklių 37 punkto 7 papunktis); ar Pareiškėjas kreipėsi su paraiška dėl paramos ekonominės veiklos pradžiai kaimo vietovėse ir nesurinko pakankamai taškų; paprašyta pateikti Pareiškėjo paraiškos dėl paramos įvertinimo dokumentus.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

2020 m. vasario 28 d. buvo gautas Ministerijos 2020 m. vasario 27 d. raštas Nr. 31N-191(8.1E), kuriuo buvo atsakoma į Tarnybos pateiktus klausimus.

Ministerija paaiškina, kad gautų paraiškų vertinimo principai įtvirtinti Reglamento (ES) Nr. 1305/2013 49 straipsnyje. Vykdamas paraiškų atranką, siekiama geriau naudoti finansinius išteklius, atrinkti tikslingesnius ir kokybiškesnius projektus. Nustatant atrankos kriterijus, orientuojamasi į Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos (toliau vadinama ir Programa) tikslus, valstybės poreikius ir interesus. Be to, paraiškų atrankos mechanizmas reikalingas ir tam, kad, gavus paraiškų didesnei sumai nei skirta lėšų konkrečiam paraiškų priėmimo etapui finansuoti, būtų aiški turimų lėšų paskirstymo tvarka. Dėl šių priežasčių pats atrankos principas veikia taip, kad vienos paraiškos ar asmenys, kuriems suteikiami atrankos balai, yra išskiriami iš kitų, kurie atrankos balų negauna. Priešingu atveju, t. y., jei visi asmenys galėtų surinkti vienodą atrankos balų skaičių, pats atrankos mechanizmas netektų prasmės. Atkreipiamas dėmesys, jog pasirinktais atrankos kriterijais siekiama kuo labiau atitikti Programoje pateiktą priemonės aprašymą ir pasirinktus Europos Sąjungos kaimo plėtros politikos prioritetus ir tikslines sritis, prie kurių prisideda konkreti priemonė.

Kaip nurodyta Taisyklių 15.5 papunktyje, nustatant atrankos kriterijus, jie turi būti derinami su Programos įgyvendinimo stebėsenos komitetu, sudarytu Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2014 m. spalio 2 d. įsakymu Nr. 3D-685 (toliau – Stebėsenos komitetas). Stebėsenos komitetas – tai ministerijos partnerystės principu sudarytas komitetas Programos įgyvendinimo kokybei ir pažangai stebėti, klausimams, turintiems poveikį Programos įgyvendinimui, nagrinėti, nuomonei dėl Programos pakeitimų teikti. Į Stebėsenos komiteto sudėtį yra įtraukta Lietuvos Respublikos Vyriausybės, daugumos ministerijų, kitų įstaigų atstovų, įvairiems verslo, mokslo ir kitiems subjektams atstovaujančių organizacijų narių, įskaitant Tarnybos atstovą. Prieš teikiant svarstyti atrankos kriterijus Stebėsenos komitetui, jie suderinami su Programos valdymo komitetu, patvirtintu Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2012 m. birželio 7 d. įsakymu Nr. 3D-389, kuris priima strateginius ir svarbiausius sprendimus dėl Programos įgyvendinimo, valdymo, kontrolės ir priežiūros.

Ministerija pažymi, kad 2006 m. gruodžio 13 d. priimtos Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau vadinama ir Konvencija) 27 straipsnio 1 punkto t) papunktyje rašoma: „Valstybės, šios Konvencijos Šalys, pripažįsta neįgaliųjų teisę į darbą lygiai su kitais asmenimis; ši teisė apima teisę į galimybę užsidirbti pragyvenimui iš laisvai pasirinkto darbo ar iš laisvai priimto darbo pasiūlymo darbo rinkoje ir darbo aplinkoje, kuri yra atvira, tinkama visiems ir prieinama neįgaliesiems. Valstybės, šios Konvencijos šalys, užtikrina ir skatina įgyvendinti teisę į darbą, įskaitant teisę į darbą tų asmenų, kurie tampa neįgalūs dirbdami, imdamosi atitinkamų priemonių, įskaitant ir teisės aktų priėmimą, t. y. skatinamos savarankiško darbo, verslumo, kooperatyvų plėtros ir nuosavo verslo pradėjimo galimybės“.

Taisyklės parengtos vadovaujantis: 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui, Europos žemės ūkio fondui kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondui bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondui taikytinos bendrosios nuostatos ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006 (OL 2013 L 347, p. 320), su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2019/711 (OL 2019 L 291, p. 5). Šio reglamento 96 straipsnio „Bendrosios nuostatos dėl fondų“ 7 punkte nurodoma, kad *į kiekvieną veiksmų programą <...> įtraukiamas prašymas konkrečių priemonių, kuriomis rengiant, planuojant ir įgyvendinant veiksmų programą skatinamos lygios galimybės, užkertamas kelias diskriminacijai dėl lyties, rasinės arba etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos, ypač galimybių naudotis finansavimu srityje, atsižvelgiant į įvairių tikslinių tokio diskriminavimo rizikos grupių poreikius ir ypač į reikalavimus užtikrinti prieinamumą neįgaliesiems*. Reglamento 111 straipsnyje

nurodoma, kad 2017 m. ir 2019 m. teikiamose metinėse įgyvendinimo ataskaitose, priklausomai nuo veiksmų programų turinio ir tikslų, gali būti pateikiama ir įvertinama konkretūs veiksmai, kurių imtasi siekiant skatinti moterų ir vyrų lygybę, užkirsti kelią diskriminacijai, visų pirma prieinamumo neįgaliesiems srityje <...>.

Lietuvos Respublikos partnerystės sutarties, patvirtintos Europos Komisijos 2014 m. birželio 20 d. sprendimu Nr. C(2014)4234, 1.3.8 papunktyje numatyta, kad *prioritetas bus teikiamas ilgalaikiams, žemos kvalifikacijos bedarbiams, jaunimui, vyresnio amžiaus asmenims, neįgaliesiems.* Taip pat šioje sutartyje numatyti teminiai tikslai: (8) *užimtumo skatinimas ir darbo jėgos judumo rėmimas* bei (9) *socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu.*

Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos, patvirtintos Europos Komisijos 2015 m. vasario 13 d. sprendimu Nr. C(2015)842, strategijos aprašyme nurodyta, kad, *siekiant kaimo plėtros tikslų, kuriais prisidedama prie pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijos „Europa 2020“, ir atsižvelgiant į pagrindines Lietuvos kaimo situacijos analizėje identifikuotas problemas bei svarbiausius poreikius, 2014–2020 m. bus įgyvendinami visi šeši ES kaimo plėtros prioritetai. Prioritetas Nr. 6 yra skiriamas skatinti socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę plėtrą kaimo vietovėse.* Programoje numatyta, kad *Priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ įgyvendinimas prisideda prie ES kaimo plėtros politikos prioritetų ir tikslinių sričių įgyvendinimo, t. y. skatinti socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę plėtrą kaimo vietovėse. Šiai tikslinei sričiai daugiausiai įtakos turės šios pagal priemonę remiamos veiklos sritys, susijusios su projektu, skatinančių ekonominės veiklos pradžių ir (arba) plėtrą įgyvendinimu: „Parama ekonominės veiklos pradžiai kaimo vietovėse“.*

Dėl Taisyklių 37 punkto lentelės 8 punkte nurodyto atrankos kriterijaus *Pareiškėja (fizinis asmuo) yra moteris arba pareiškėjo juridinio asmens) pagrindinė akcininkė, turinti daugiau kaip 50 proc. juridinio asmens akcijų, žemės ūkio bendrovės pajų juridinių asmenų, kurie neturi ir negali turėti akcininkų, atveju pagrindiniam akcininkui prilyginamas vadovas)* yra moteris, Ministerija pažymėjo, kad 2019 m. birželio 11 d. Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriaus sprendime Nr. (19)SN-95)SP-76 „Dėl galimos diskriminacijos lyties ir amžiaus pagrindais teikiant paramą ekonominės veiklos vykdymui tyrimo“ konstatuota, kad valstybėms narėms yra leidžiama pagrįstai numatyti tam tikroms grupėms (moterims) palankesnes sąlygas gauti paramą. Taip pat šiame sprendime pažymima, kad 5 taškai vien dėl pareiškėjo lyties laikytini proporcingais ir nepažeidžiančiais Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo nuostatų.

Atkreiptinas dėmesys, kad visi atrankos kriterijai ir jiems suteikiamų balų dydis buvo svarstomi Stebėsenos komiteto posėdyje, kuris vyko 2019 m. spalio 7 d. ir kuriame dalyvavo ir Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos atstovas (Teisės skyriaus vedėjas). Posėdžio metu komiteto nariai nepateikė pastabų dėl nurodytų atrankos kriterijų ar pagal juos suteikiamų balų dydžio.

Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos duomenimis, pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų Programos priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos sritį „Parama ekonominės veiklos pradžiai kaimo vietovėse“ 2019 m. yra surinktos 958 paraiškos. Iš jų vertinamos 632 paraiškos, kurioms pakanka lėšų, t. y. paraiškos, kurios surinko daugiau kaip 50 balų. Tarp šių paraiškų yra 441 pareiškėjas, kuris atitinka Taisyklių 37 punkto lentelės 7 punktą, t. y., pareiškėja yra moteris arba pareiškėjo pagrindinė akcininkė yra moteris, bei 97 pareiškėjai, kurie atitinka Taisyklių 37 punkto lentelės 8 punktą, t. y. pareiškėjas arba pareiškėjo pagrindinis akcininkas yra negalį turintis asmuo.

Ministerija patvirtino, kad Pareiškėjas yra pateikęs paraišką Nacionalinei mokėjimo agentūrai prie Ministerijos ir pateikė Pareiškėjo paraišką bei paraiškos projektų atrankos vertinimo ataskaitą.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Tyrimo metu buvo vertinama, ar Taisyklėmis numatant, kad yra teikiami papildomi balai siekiant gauti paramą pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos srities „Parama ekonominės veiklos pradžiai kaimo vietovėse“, jeigu pareiškėjas (fizinis asmuo) arba pareiškėjo (juridinio asmens) pagrindinis akcininkas, turintis daugiau kaip 50 proc. juridinio asmens akcijų, žemės ūkio bendrovės pajų (juridinių asmenų, kurie neturi ir negali turėti akcininkų, atveju pagrindiniam akcininkui prilyginamas vadovas) paramos paraiškos teikimo metu yra negalį turintis asmuo, nepažeidžia Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatų, pagal kurias valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos.

Pažymėtina, kad Pareiškėjas skunde prašė įvertinti, ar, remiantis Taisyklių 37 punkto 8 papunktyje numatytu kriterijumi (*pareiškėja (fizinis asmuo) yra moteris arba pareiškėjo (juridinio asmens) pagrindinė akcininkė, turinti daugiau kaip 50 proc. juridinio asmens akcijų, žemės ūkio bendrovės pajų (juridinių asmenų, kurie neturi ir negali turėti akcininkų, atveju pagrindiniam akcininkui prilyginamas vadovas) yra moteris*), nėra pažeidžiamos Lygių galimybių įstatymo bei Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo nuostatos.

Atkreiptinas dėmesys, kad 2019 m. balandžio 23 d. buvo gautas skundas (reg. Nr. (19)SN-95) dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos

srities „Parama ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse“ pirmumo kriterijų (lyties ir amžiaus). 2019 m. birželio 11 d. lygių galimybių kontrolierė priėmė sprendimą (19)SN-95)SP-76 dėl galimos diskriminacijos lyties ir amžiaus pagrindais teikiant paramą ekonominės veiklos vykdymui tyrimo¹.

Tuo metu parama buvo teikiama pagal Žemės ūkio ministro 2018 m. spalio 8 d. įsakymu Nr. 3D-721 patvirtintas „Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos srities „Parama ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse“ įgyvendinimo taisyklės, taikomas nuo 2018 metų pateiktoms paraiškoms“, taigi parama buvo teikiama pagal kitą teisės aktą negu Pareiškėjo atveju. Bet svarbu pabrėžti, kad žemės ūkio ministro 2018 m. spalio 25 d. įsakymu Nr. 3D-773 patvirtintos Taisyklės yra skirtos tai pačiai priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos sričiai „Parama ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse“, taigi paramos sritis yra identiška kaip skundo Nr. (19)SN-95 atveju buvusi nurodyta paramos sritis, t. y., remiamos iš esmės tapachios veiklos. Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, kad lygių galimybių kontrolierė jau yra atlikusi tyrimą dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos srities „Parama ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse“ atrankos kriterijaus, pagal kurį yra skiriami 5 balai, jei pareiškėja (fizinis asmuo) yra moteris arba pareiškėjo (juridinio asmens) pagrindinė akcininkė, turinti daugiau kaip 50 proc. juridinio asmens akcijų, žemės ūkio bendrovės pajų (juridinių asmenų, kurie neturi ir negali turėti akcininkų, atveju pagrindiniam akcininkui prilyginamas vadovas), yra moteris, taikymo pagrįstumo. Sprendime Nr. (19)SN-95)SP-76 buvo konstatuota, kad šis atrankos kriterijus nepažeidžia Lygių galimybių įstatymo bei Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo nuostatų.

Remiantis Lygių galimybių įstatymo 27 straipsnio 1 dalies 6 punkto nuostatomis, Pareiškėjo skundas (dalis dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu) nebus nagrinėjamas, kadangi yra pakartotinai pateiktas tuo pačiu klausimu, kuris Tarnyboje jau buvo išnagrinėtas.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos, kurios dalyvė yra Lietuva, 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog valstybės, šios Konvencijos šalys, užtikrina, kad prieš įstatymą visi asmenys lygūs ir lygūs pagal įstatymą, taip pat turi teisę į lygiavertę įstatymo apsaugą ir teisę vienodai naudotis įstatymo teikiamomis galimybėmis be jokio diskriminavimo. Valstybės, šios Konvencijos šalys, draudžia bet kokį diskriminavimą dėl neįgalumo ir garantuoja neįgaliesiems vienodą ir veiksmingą teisinę apsaugą nuo diskriminavimo dėl bet kokios priežasties (Konvencijos 5 straipsnio 2 dalis). Konvencijos 27 straipsnyje „Darbas ir užimtumas“ įtvirtinta pareiga valstybėms, šios Konvencijos šalims, užtikrinti ir skatinti teisių į darbą įgyvendinimą, įskaitant teisę į darbą tų asmenų, kurie tampa neįgalūs dirbdami, imantis atitinkamų priemonių, įskaitant ir teisės aktų priėmimą, kuriomis *inter*

¹ <https://www.lygybe.lt/data/public/uploads/2019/06/19sn-95sp-76.pdf>.

alia būtų: skatinamos savarankiško darbo, verslumo, kooperatyvų plėtros ir nuosavo verslo pradėjimo galimybės (f punktas).

Lietuva Konvenciją ratifikavo 2010 metais ir įsipareigojo žmones su negalia integruoti į visuomenę sudarant palankias sąlygas užtikrinti jų orumą ir teises. Profesorius Jonas Ruškus, Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių komiteto narys, teigia, kad, ratifikavusi šią Konvenciją, Lietuva „įsipareigojo ir prisiėmė atsakomybę įgyvendinti Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatas savo šalių įstatymuose ir praktikoje diegti lygybės ir nediskriminavimo, prieinamumo prie visuomenės išteklių, lygybės prieš įstatymą, gyvenimo savarankiškai ir įtrauktiems į bendruomenę principus“².

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kurios tikslas – saugoti pagrindines žmogaus teises, atitinkančias Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, III antraštinėje dalyje, skirtoje lygybei, įtvirtintas lygybės prieš įstatymą principas (20 straipsnis), taip pat įtvirtintas bet kokios diskriminacijos draudimas, ypač dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs, žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtinę teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Asmenų lygybės principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą, o diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas ar tam tikrų privilegijų teikimas, atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius (Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas). Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios

² Jonas Ruškus: Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija keičia pasaulį. 2014; <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-06-16-jonas-ruskus-jungtiniu-tautu-neigaliuju-teisiu-konvencija-keicia-pasauli/118862>.

apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d. ir 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai).

Lygių galimybių įstatymo 1 straipsnyje nustatyta, jog šio įstatymo paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Taip pat šiuo įstatymu siekiama, kad būtų įgyvendintos ir Europos Sąjungos teisės aktų, nurodytų šio įstatymo priede, kitų tarptautinių sutarčių nuostatos. Taigi, Konstitucijoje įtvirtintos asmenų lygybę reglamentuojančios pagrindinės nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kuris draudžia diskriminaciją šio įstatymo taikymo srityje ne tik dėl konstitucinių nediskriminavimo pagrindų, bet ir dėl kitų žmogaus tapatybės požymių ar priskiriamų savybių, kurios yra įtvirtintos Lygių galimybių įstatyme.

Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje diskriminacija apibrėžiama kaip tiesioginė ar netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti dėl lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Tiesioginė diskriminacija pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalį laikomas elgesys su asmeniu, kai dėl pirmiau išvardintų pagrindų asmeniui taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Analogiškos nuostatos numatytos atitinkamose Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 ir 9 dalyse.

Tyrimo metu nustatyta, kad parama pagal priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos sritį „Parama ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse“ teikiama remiantis Taisyklėmis. Taisyklių 37 punkto 7 papunktyje numatyta, kad 10 taškų galit būti skiriama, jeigu pareiškėjas (fizinis asmuo) arba pareiškėjo (juridinio asmens) pagrindinis akcininkas, turintis daugiau kaip 50 proc. juridinio asmens akcijų, žemės ūkio bendrovė pajū (juridinių asmenų, kurie neturi ir negali turėti akcininkų, atveju pagrindiniam akcininkui prilyginamas vadovas) paramos paraiškos teikimo metu yra negalį turintis asmuo. Taigi 10 taškų yra skiriama dėl negalios, t. y., negalią turintys asmenys patenka į palankesnę padėtį, nes šių asmenų teikiamos paraiškos yra vertinamos papildomais balais.

Pažymėtina, jog Taisyklių 10 punkto 15 papunktyje numatyta, kad pagal priemonės veiklos sritį neremiamos šios veiklos – žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė bei akvakultūra, išskyrus paslaugas žemės ūkiui, kaip nurodyta Paslaugų žemės ūkiui sąraše, patvirtiname Vyriausybės 2012 m. sausio 25 d. nutarimu Nr. 76 „Dėl Paslaugų žemės ūkiui sąrašo patvirtinimo“. Konstatuotina, kad pagal nagrinėjamą teisės aktą parama gali būti teikiama ne žemės ūkio veiklai, bet kitokiai ekonominės veiklos pradžia.

Atkreiptinas dėmesys, kad Taisyklėse nurodyta, jog rengiant šį dokumentą buvo remtasi Europos Sąjungos reglamentais, tarp jų, Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m.

gruodžio 17 d. reglamentu (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondai, Europos žemės ūkio fondai kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondai bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondai taikytinos bendrosios nuostatos ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006 (toliau – Reglamentas Nr. 1303/2013), taip pat Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. gruodžio 17 d. reglamentu (ES) Nr. 1305/2013 dėl paramos kaimo plėtrai, teikiamos Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) lėšomis, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1698/2005 (toliau – Reglamentas Nr. 1305/2013).

Reglamento Nr. 1303/2013 96 straipsnio „Bendrosios nuostatos dėl fondų“ 7 punkte nurodoma, kad „į kiekvieną veiksmų programą, <...> įtraukiamas aprašymas konkrečių priemonių, kuriomis rengiant, planuojant ir įgyvendinant veiksmų programą skatinamos lygios galimybės, užkertamas kelias diskriminacijai dėl lyties, rasinės arba etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos, ypač galimybių naudotis finansavimu srityje, atsižvelgiant į įvairių tikslinių tokio diskriminavimo rizikos grupių poreikius ir ypač į reikalavimus užtikrinti prieinamumą neįgaliesiems.“ Pažymėtina, kad Reglamento Nr. 1303/2013 I priedo („Bendra strateginė programa“) 5.3 punkto 4 papunktyje nustatyta, kad valstybės narės tinkamai atsižvelgia į palankių sąlygų neturinčių grupių poreikius, siekdamos sudaryti joms sąlygas geriau integruotis į darbo rinką, ir taip sudaro joms palankesnes sąlygas visapusiškai dalyvauti visuomenės gyvenime. Pagal šio reglamento 27 straipsnio 2 dalį, kiekvienoje programoje (šiuo atveju – Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programoje) apibrėžiami prioritetai, pagal kuriuos nustatomi konkretūs tikslai.

Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos, patvirtintos Europos Komisijos 2015 m. vasario 13 d. sprendimu Nr. C(2015)842, strategijos aprašyme nurodyta, kad vienas iš Europos Sąjungos kaimo plėtros prioritetų (Nr. 6) yra skiriamas skatinti socialinę įtraukti, skurdo mažinimą ir ekonominę plėtrą kaimo vietovėse.

Taip pat Lietuvos Respublikos ir Europos Komisijos partnerystės sutarties, patvirtintos Europos Komisijos 2014 m. birželio 20 d. sprendimu Nr. C(2014)4234, 1.3.8 papunktyje numatyta, kad „prioritetas bus teikiamas ilgalaikiams, žemos kvalifikacijos bedarbiams, jaunimui, vyresnio amžiaus asmenims, neįgaliesiems. Taip pat šioje sutartyje numatyti teminiai tikslai: „(8) užimtumo skatinimas ir darbo jėgos judumo rėmimas“ ir „(9) socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu“.

Reglamento Nr. 1305/2013 preambulės 8 punkte numatyta, kad valstybės narės turėtų turėti galimybę į savo kaimo plėtros programas įtraukti temines paprogrames, skirtas specifiniams joms ypač svarbių vietovių poreikiams patenkinti. Teminės paprogramės turėtų būti taikomos, be kita ko, jaunesiems ūkininkams, smulkiems ūkiams, kalnų vietovėms, trumpų tiekimo grandinių kūrimui,

moterims kaimo vietovėse ir klimato kaitos švelninimui bei prisitaikymui prie jos ir biologinei įvairovei. Pagal Reglamento Nr. 1305/2013 7 straipsnio a) ir e) punktus, valstybės narės, siekdamos prisidėti prie Sąjungos kaimo plėtros prioritetų įgyvendinimo, gali į savo kaimo plėtros programas įtraukti temines paprogrames, skirtas specifiniams poreikiams tenkinti.

Apibendrinant, Europos Sąjungos Reglamentuose Nr. 1303/2013 ir Nr. 1305/2013, Lietuvos Respublikos ir Europos Komisijos partnerystės sutartyje bei Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programoje numatyta, kad vieni svarbiausių tikslų yra skatinti socialinę įtraukti, mažinti skurdą ir skatinti ekonominę plėtrą kaimo vietovėse.

Pabrėžtina, kad, remiantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis³, asmenų, kurių veikla dėl sveikatos sutrikimų buvo apribota, skurdo rizikos lygis 2018 metais buvo net 35 procentai, palyginti su bendru skurdo rizikos lygiu (22,9 procento), o asmenų, kurių veikla dėl sveikatos sutrikimų nebuvo apribota, skurdo rizikos lygis (17,9 procento). Be to, pagal organizacijos *Academic Network of European Disability Experts* skelbiamą informaciją⁴, Lietuvoje tik 46,3 procento 16–64 metų amžiaus negalią turinčių asmenų dirba, kuomet negalios neturinčių asmenų užimtumo lygis šioje amžiaus grupėje yra 73,8 procento (2017 metų duomenys). Darytina išvada, kad negalią turintys asmenys patiria daug didesnę skurdo riziką, jų užimtumo lygis yra žymiai mažesnis, taigi siekiant mažinti skurdą ypatingai svarbu, be kita ko, skatinti ir jų užimtumą.

Atkreiptinas dėmesys, kad Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos 27 straipsnio 1 punkto f papunktyje įtvirtinta pareiga valstybėms, šios Konvencijos šalims, užtikrinti ir skatinti teisių į darbą įgyvendinimą, įskaitant teisę į darbą tų asmenų, kurie tampa neįgalūs dirbdami, imantis atitinkamų priemonių, įskaitant ir teisės aktų priėmimą, kuriomis *inter alia* būtų: skatinamos savarankiško darbo, verslumo, kooperatyvų plėtros ir nuosavo verslo pradėjimo galimybės. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo 25 straipsnio 1–3 punktuose yra numatyta, kad darbo rinkoje papildomai remiamais laikomi bedarbiai, kurie yra darbingo amžiaus neįgalieji (nuo 0 iki 55 procentų darbingumo arba nuo sunkaus iki lengvo neįgalumo lygio).

Pabrėžtina, kad Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalies 6 punkte numatyta išimtis, jog tiesiogine diskriminacija nėra laikomos įstatymų nustatytos specialiosios laikinosios priemonės, taikomos siekiant užtikrinti lygybę ir užkirsti kelią lygių galimybių pažeidimui lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu.

³ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R950#/>; [https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventoju-pajamos-ir-gyvenimo-salygos/lietuvos-gyventoju-pajamos-ir-gyvenimo-salygos-2019/lietuvos-gyventoju-pajamos-ir-gyvenimo-salygos-2019/skurdo-rizika/skurdo-rizikos-lygis-po-socialiniu-ismoku](https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventoju-pajamos-ir-gyvenimo-salygos/lietuvos-gyventoju-pajamos-ir-gyvenimo-salygos-2019/lietuvos-gyventoju-pajamos-ir-gyvenimo-salygos/lietuvos-gyventoju-pajamos-ir-gyvenimo-salygos-2019/skurdo-rizika/skurdo-rizikos-lygis-po-socialiniu-ismoku).

⁴ <https://www.disability-europe.net/downloads/1045-europe-2020-data-people-with-disabilities-tables-eu-silc-2017>.

Kaip minėta pirmiau, nurodytais Europos Sąjungos reglamentais leidžiama ir skatinama ypatingą dėmesį skirti socialinės įtraukties skatinimui bei skurdo mažinimui, tokie patys pagrindiniai principai numatyti Lietuvos Respublikos ir Europos Komisijos tarptautiniuose susitarimuose (partnerystės sutartyje ir Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programoje), be to, Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijoje taip pat numatyta pareiga valstybei skatinti savarankišką darbą, verslumą, kooperatyvų plėtrą ir nuosavo verslo pradėjimo galimybes (Užimtumo įstatyme negalią turintys asmenys taip pat nurodomi kaip papildomai remiama grupė). Pažymėtina, kad Europos Sąjungos reglamentai turi įstatymo galią, yra tiesiogiai taikomi ir yra sudėtinė valstybės teisinės sistemos dalis, taigi galima teigti, kad atitinka įstatyminės formos reikalavimą. Taip pat, pagal Konstitucijos 138 straipsnį, tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis, taigi taip pat atitinka įstatyminės formos reikalavimą. Pažymėtina, kad 1969 m. gegužės 23 d. Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės (Lietuvoje įsigaliojo 1992 m. vasario 14 d.) 27 straipsnyje numatyta, jog šalis negali pasitelkti savo vidaus teisės nuostatų, kad pasiteisintų dėl sutarties nesilaikymo.

Konstatuotina, kad papildomas negalią turinčių asmenų rėmimas, suteikiant papildomus balus, galėtų būti laikomas specialiaja laikinąja priemone, taigi nėra laikoma tiesiogine diskriminacija negalios pagrindu, t. y., nėra laikoma Lygių galimybių įstatymo pažeidimu.

Pažymėtina, jog, siekiant sukurti palankesnes sąlygas labiau pažeidžiamoms grupėms, reikalinga, kad būtų išlaikomas proporcingumo principas ir kitos grupės nepatektų į akivaizdžiai blogesnę padėtį. Nagrinėjamu atveju, jeigu pareiškėjas (fizinis asmuo) turi negalią arba pareiškėjo (juridinio asmens) vadovas arba pagrindinis akcininkas turi negalią, suteikiama 10 balų vien dėl turimo negalios. Pažymėtina, kad, pagal Taisyklų 38 punkto nuostatas, privalomas mažiausias balų skaičius yra 45, taigi 10 skiriamų balų dėl asmens negalios nesuponuoja, kad tik negalią turintys asmenys gali gauti paramą ekonominės veiklos pradžiai kaimo vietovėse. Atsižvelgiant į tai, jog tai yra 10 iš 100 galimų balų, darytina išvada, kad proporcingumo principas šiuo atveju nėra pažeidžiamas ir iš esmės neužkerta kelio / neapriboja galimybių gauti paramą tiek negalią turintiems asmenims, tiek negalios neturintiems asmenims.

Atkreiptinas dėmesys, kad Pareiškėjas turi teisę kreiptis į Europos Sąjungos institucijas, pavyzdžiui, Europos Parlamento Peticijų komitetą ir Europos Komisiją, jeigu mano, kad nagrinėjamu atveju yra pažeidžiama Europos Sąjungos teisė⁵.

Atsižvelgdama į visa tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 5 punktu,

⁵ https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/contact/problems-and-complaints/complaints-about-breaches-eu-law/how-make-complaint-eu-level_lt.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Pripažinti skundą nepagrįstu, kadangi nebuvo patvirtinti jame nurodyti pažeidimai.
2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministeriją.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01119 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė